

О.О., Кадацький М.О.; [2-ге вид., стер.]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

8. Борисова В.А. Відтворення природного ресурсного потенціалу АПК: економічні аспекти / В.А. Борисова. – Суми: Вид-во «Довкілля», 2003. – 327 с.

9. Віленчук О.М. Формування системи страхування екологічних ризиків / О.М. Віленчук. – Житомир: Вид-во ДВНЗ «Держаний агроєкологічний університет», 2007. – 260 с.

На основе исследования существующего зарубежного опыта эколого-экономической безопасности развития предпринимательской деятельности обоснованно целесообразность и возможность адаптированного применения такого опыта в отечественных условиях.

On the basis of research of existent foreign experience of ecological and economic safety of development of entrepreneurial activity grounded expedience and possibility of the adapted application of such experience is in domestic terms.

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А.В.

Дата надходження до редакції: 16.03.2012 р.

УДК 65.014

ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Я. Р. Ярема, к.е.н., доцент, Львівська державна фінансова академія

В статті розглянуто питання формування структури зовнішньоекономічного потенціалу підприємства

Ключові слова: потенціал, підприємство, структура, формування, розвиток

Постановка проблеми. Складність економічних явищ і процесів у світовому господарстві і зросла кількість елементів, що оточують підприємство, робить стратегічне планування обов'язковою умовою господарської діяльності. До того ж, потреба в зваженій ефективній політиці і передбачення руху зовнішньоекономічної діяльності фірми зростає зі збільшенням кількості ринків, де вона проводить свою комерційну діяльність. Зовнішньоекономічна діяльність фірми включає такі основні напрямки: вихід на зовнішній ринок; експортно-імпорتنі постачання товарів; валютно-фінансові і кредитні операції; міжнародний маркетинг, однак, здійснення зовнішньоекономічної діяльності можливе при наявності міцного зовнішньоекономічного потенціалу підприємства.

Аналіз статей і публікацій. Проблема поліпшення зовнішньоекономічного потенціалу підприємств України дуже актуальна [1-5]. В теперішній час у наукових дослідженнях немає єдиного визначення цього явища. Для дослідників [1-7] він представляється дещо абстрактною категорією. Його границі розпливчасті, чинники не цілком визначені, вплив на поточні процеси опосередковано [2-6]. Але разом з тим ця ж категорія досить конкретна, оскільки практично кожне рішення може зробити на нього або деякий позитивний, або негативний вплив. Експорт українських товарів і послуг може дати забезпечити приплив у країну коштів, необхідних для проведення повного реформування економіки і поліпшення добробуту суспільства. На даний момент ситуація з українським експортом не так гарна як хотілося б. Крім того, сама структура українського експорту на сьогоднішній день дуже далека від оптимальної. І ця проблему необхідно вирішувати в найближ-

чий термін. Але для того, щоб вирішити проблему, потрібно її детально вивчити, проаналізувати, виявити джерела і способи формування і зміцнення зовнішньоекономічного потенціалу.

Мета статті – дослідження питання формування структури зовнішньоекономічного потенціалу підприємства.

Основний матеріал. Термін "потенціал" (від латинського слова potentia) звичайно трактується як "сила", "міцність". Цей термін вживається для позначення коштів, запасів і джерел, що є в наявності, які можуть бути використані для досягнення певної мети, рішення певного завдання, а також можливостей окремої особи, суспільства, держави в якійсь області.

Поняття "потенціал" означає здатність, приховану можливість, чинність, що може виявитися при відомих умовах. Можна припустити, що це джерела, можливості, кошти, запаси, які можуть бути приведені в дію, використані для рішення певного завдання. Ємність і широта використовуваного поняття вимагає конкретизації й чіткості його визначення при науковому рішенні поставленої проблеми. Поняття потенціал визначається як "сукупність можливостей" підприємства.

Під зовнішньоекономічним потенціалом підприємства прийнято розуміти сукупність показників або чинників, що характеризують його силу, джерела, можливості, засоби, запаси, здібності, ресурси і багато інших виробничі резерви, які можуть бути використані в зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД) для одержання прибутку або певної частки ринку.

Потенціал будь-якої системи є ознакою її функціонування й розвитку – закони еволюції системи можна сформулювати, використовуючи як

основну величину потенціал.

Потенціал підприємства визначається інтеграцією значимих можливостей для досягнення цілей ефективного функціонування й розвитку підприємства. Відповідно цілям і складовим внутрішнього середовища підприємства структура його потенціалу може бути представлена блоками можливостей: ресурси, організаційний блок, блок управління.

Структура потенціалу підприємства дозволяє:

сформувати систему показників і параметрів для створення єдиного інформаційного поля з метою розробки, впровадження й удосконалювання інтегрованої системи розвитку потенціалу підприємства;

аналізувати й оцінювати рівень розвитку кожного виду потенціалу, тому що загальний рівень потенціалу з метою фокусування зусиль управління в найбільш пріоритетному напрямку визначається по елементі з найнижчим рівнем розвитку;

визначити послідовність стратегічного планування й управління як підприємством у цілому, так й окремими ресурсними, функціональними й інституціональними можливостями підприємства з метою його ефективного функціонування й розвитку.

Потенціал підприємства є характеристикою динамічного стану підприємства, обумовлений цілями його функціонування й розвитку. Визначаючи категорію "потенціал підприємства", необхідно враховувати, що не всяка сукупність можливостей соціально-економічної системи, тобто її потенціал, є системою. Тільки організований і керований потенціал можна розглядати як систему можливостей підприємства для досягнення цілей.

Модель зовнішньоекономічного потенціалу підприємства визначається: об'ємом і якістю ресурсів, що є у нього; здібностями співробітників до створення продукції: освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним і мотиваційним потенціалом; здібностями менеджменту оптимально використати ресурси; інноваційними здібностями; інформаційними здібностями; фінансовими здібностями.

Зовнішньоекономічний потенціал підприємств (ЗПП) – це сукупність виробничо-фінансових, інтелектуальних і трудових можливостей підприємства, які забезпечують йому стійкі, конкурентні позиції на ринку.

Першу групу складають виробничо-фінансові можливості підприємства, які утворюють виробничий, фінансовий і комунікаційний потенціали. Друга група – інтелектуальні можливості підприємства. Вони представлені інноваційним, управлінським, маркетинговим потенціалами. Третя група – трудові можливості підприємства, в основі яких базуються трудовою і мотиваційний потенціали.

Кожний з елементів зовнішньоекономічного потенціалу має специфічні цілі використання і розвитку, схильний впливу різних чинників і складає сильну або слабку сторону підприємства. Тому, ухвалюючи рішення про розвиток зовнішньоекономічного потенціалу, менеджери підприємства особливу увагу повинні надати вивченню потенціалостворюючих елементів.

Система управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств має бути достатньо різносторонньою по орієнтації, здатній врахувати інтереси підприємства в різних аспектах його діяльності, демократичної по відношенню до внутрішніх підрозділів підприємства на будь-якому етапі розвитку – етапі становлення, активного зростання або зміни стратегії розвитку і ділової політики.

Різноманітність чинників, що впливають на діяльність підприємства, така велика, що підприємства, не успішні реагувати на них, ризикують втратити конкурентні позиції, що в умовах ринкової системи господарювання може мати погані наслідки. Міжнародне середовище робить значний вплив на зовнішньоекономічний потенціал підприємств. Як показує світовий досвід, діяльність підприємств є успішною при дотриманні двох умов: перше – негативний вплив зовнішнього середовища має менш руйнівні наслідки при відповідному її регулюванні з боку держави; друге – менеджмент підприємства постійно враховує дії зовнішнього середовища при ухваленні стратегічних і тактичних рішень.

Управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств повинне здійснюється на основі наступних принципів: достатності, адаптивності, стабільності, саморегулювання і саморозвитку.

Основні характеристики зовнішньоекономічного потенціалу підприємств: структура, можливість, ресурси, знання.

Найдоцільнішим і ефективним для вирішення проблеми стратегічного управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств є вживання сучасних концепцій менеджменту, які використовують взаємодію процесного, системного і ситуаційного підходів.

Процесний підхід визначає стратегічне управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств у вигляді серії послідовних, безперервних, взаємозв'язаних дій, направлених на досягнення цілей підприємства. Він може бути відрекомендований як взаємозв'язок між функціями підприємства, зв'язаними процесами і керівництвом персоналом як особливим видом управлінської діяльності.

Поняття "системність" характеризує впорядкованість системи управління зовнішньоекономічним потенціалом, її цільову орієнтацію, а комплексність підкреслює взаємодію і взаємообумовленість елементів потенціалу.

З погляду системного підходу зовнішньоекономічний потенціал може бути представлений у

вигляді властивості виробничо-економічних систем (ними є підприємства) змінювати намічений режим функціонування в процесі адаптації до дії міжнародного середовища з метою збереження, розвитку вже є або створення нових конкурентних переваг.

Ситуаційний підхід до управління зовнішньоекономічним потенціалом припускає облік реакції на різні ситуації, що відбуваються за рамками дії підприємства і усередині нього. Ситуація це набір обставин, що роблять вплив на здійснення ЗЕД. У визначенні ситуації вирішальну роль грає збір релевантної інформації і її глибокий аналіз. Адекватність оцінок ситуації визначає правильність змісту управління зовнішньоекономічним потенціалом. Порівняння цілей і ситуації показує відмінність бажаного від дійсної. Враховуючи сучасні підходи в менеджменті можна виділити основні принципи формування і функціонування зовнішньоекономічного потенціалу:

системний підхід, що полягає в тому, що кожне економічне явище розглядається і оцінюється у взаємодії з іншими явищами, при цьому вся решта елементів об'єкту і процесів взаємопов'язані, що відбуваються в ньому, з обліком як внутрішніх, так і зовнішніх чинників;

комплексне рішення проблеми, яке припускає, перш за все, досягнення пропорційності і збалансованості виробничих ресурсів як по об'ємах, так і за часом їх використання на основі глибокого аналізу організаційних, економічних, технічних і соціальних умов і чинників виробництва;

розгляд організації як цілеспрямованої системи, що має декілька цілей; постановка декількох цілей на верхньому рівні пояснюється прагненням організації до постійного розвитку в області розробки нових ідей, виробництва, фінансів, збуту;

моделювання цілісної системи управління зовнішньоекономічним потенціалом з урахуванням того, що зміна одного потенціалостворюючого елемента обов'язково торкнеться і області функціонування інших елементів, пов'язаних з ним безпосередньо або через інші елементи.

Управління ЗПП припускає проведення наступних дій: виявлення структури зовнішньоекономічного потенціалу; аналіз конкурентних переваг і слабких сторін діяльності підприємства; формування методики діагностики потенціалу, оцінку елементів, створюючих зовнішньоекономічний потенціал; виявлення синергичного впливу елементів; інтегральну оцінку конкурентоспроможності підприємства; розробку загальної і локальних стратегій по зміцненню і розвитку зовнішньоекономічного потенціалу.

В умовах міжфункціональних зовнішніх і внутрішніх зв'язків, що ускладнилися, правомірна постановка питання про формування організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємства.

Механізм ЗПП повинен здійснювати ефекти-

вну комплексну підтримку зовнішньоекономічного потенціалу підприємства, бути адекватним сучасним вимогам, враховувати динаміку кон'юнктури ринку, ґрунтуватися на принципах адаптивної і створювати можливості для гнучкого і швидкого ухвалення управлінських рішень. організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємства з чітко поставленою за мету функціонування повинен включати комплекс постійно діючих інноваційних, інвестиційних, маркетингових, матеріальних, організаційно-управлінських, соціальних, кадрових заходів, направлених на встановлення, забезпечення і підтримку потрібного рівня конкурентоспроможності підприємства.

Однією з головних задач забезпечення конкурентоспроможності на базі організаційних зусиль є виявлення, систематизація і класифікація всієї сукупності чинників, визначальних ЗПП; розробка методики вимірювання кількісних характеристик дії цих чинників і формування на цій основі методологічної бази управління ЗЕД.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є підсумковим показником, який вбирає в себе результати дій і зусиль самих різних виробничих і управлінських ланок, підсистем і елементів, що обумовлюють виробничий процес, залучених ресурсів і т.д., тобто – це інтегральний показник.

Концепція формування зовнішньоекономічного потенціалу підприємств включає: використання загальних методологічних підходів і принципів до процесу стратегічного управління ЗПП; обґрунтування вживання інструментарію модернізації підприємств; уявлення ЗПП як взаємодія різних елементів, кожний з яких характеризує можливості підприємства, має внутрішню структуру і особливості; використання загальних і спеціальних функцій менеджменту, серед яких виділяється функція діагностики ЗПП; оцінку елементів, створюючих конкурентоздатний потенціал підприємства і інтегральну оцінку ЗПП; аналіз синергичних елементів. Реалізація концепції досягається на основі створення механізму управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств, дію якого направлено на стратегічне проектування і реалізацію стратегій ЗЕД. Концепція створення і розвитку ЗПП адаптується до стану міжнародного середовища підприємства.

Висновки. Розглянута концепція формування зовнішньоекономічного потенціалу підприємства. Під зовнішньоекономічним потенціалом підприємства розуміється сукупність показників або чинників, що характеризують його силу, джерела, можливості, засоби, запаси, здібності, ресурси і багато інших виробничі резерви, які можуть бути використані в зовнішньоекономічній діяльності для одержання прибутку або певної частки ринку. Виділені елементи зовнішньоекономічного потенціалу підприємства, побудовано структуру зовнішньоекономічного потенціалу, сформульовано схему управління зовнішньоекономічним потенці-

алом підприємства.

Список використаної літератури:

1. Костырко Л.А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия / Л.А. Костырко. – Луганск: Изд-во ВЛУ им. В.Даля, 2004. – 240 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер. – М.: "Вильямс", 2009. – 744с.
3. Маркетинг: Учебник / А.Н. Романов, Ю.Ю. Коряологов, С.А. Красильников. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2006.- 560 с.
4. Рубинская Э.Т. Управление внешнеэкономической деятельностью. / Э.Т. Рубинская. – М.: "Контур", 2008. – 448 с.
5. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Монография. / Воронкова А. Э. – Луганск: ВЛУ, 2000. – 315 с.
6. Турбан Г.В. Внешнеэкономическая деятельность. / Г.В. Турбан. – М.: Высшая школа, 2009. – 211с.
7. Уилсон Дж. Международная торговля в малом бизнесе / Дж. Уилсон. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2009. – 322 с.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.
Дата надходження до редакції: 22.02.2012 р.

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

М. І. Телегунь, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет
О. О. Довжик, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Розглянуто облік операцій в іноземній валюті для підприємств – учасників ЗЕД, звернено увагу на відображення в обліку курсових різниць та обов'язкового продажу іноземної валюти в сучасних умовах згідно з законодавством, що може сприяти об'єктивному визначенню фінансових результатів в бухгалтерському обліку.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності є невід'ємною складовою економічної діяльності нашої держави. Операції, що виконуються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності сприяють надходженню іноземної валюти, податків та зборів до бюджету України. Тому організація належного обліку цих операцій є актуальним для кожного суб'єкта ЗЕД.

Ряд учених і економістів приділяють значну увагу проблемам обліку розрахунків з різними контрагентами в іноземній валюті з метою відображення цих операцій у системі бухгалтерського обліку. Серед них доцільно виділити таких, як Кузьмінський Ю., Голов С., Бутинець Ф., Павлюк І., Ткаченко Н. та багатьох інших.

Так, Кузьмінський Ю. велику увагу приділяє особливостям укладання договорів у зовнішньоекономічній діяльності та порядку проведення розрахунків у іноземній валюті, що витікають з них.

Голов С., Бутинець Ф., Павлюк І., Ткаченко Н., у своїх працях надають практичні рекомендації щодо організації бухгалтерського обліку та оформлення операцій, що вимагають розрахунків у іноземній валюті.

Довжик О.О. приділяє увагу відображенню в обліку експортних операцій та визначення фінансового результату від цих операцій в сучасних умовах [1].

Михасик О.Д. звертає увагу на формулювання облікової політики в частині обліку операцій в іноземній валюті. Автор вважає, що для підприємств, що використовують у своїй діяльності іноземну валюту, необхідно виділити в обліковій політиці окремий розділ[2].

Проте недостатній рівень теоретичних розробок, обґрунтування проблем методології та організації бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті зумовили необхідність проведення нашого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та науково-практичних аспектів бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічна діяльність - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [3].

Практична реалізація зовнішньоекономічної діяльності здійснюється на підставі застосування певних правових норм, закріплених в міжнародних та національних нормативних документах, які є методологічною основою організації зовнішньоекономічної діяльності та її обліку.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється державою, недержавними органами управління економікою (товарні, фондові, валютні біржі, торгово-промислові палати України) та самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачає наступні види зовнішньоекономічної діяльності:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;

- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробни-